

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Ярмова М. І., к.е.н.

Постановка проблеми. Ризиковий характер підприємницької діяльності та підвищення рівня конкурентної боротьби визначають необхідність формування економічної безпеки суб'єктів господарювання. Зазначена проблема є особливо актуальною для сільськогосподарських підприємств, з огляду на підвищену ризикованість їх діяльності, що пов'язано із природно-кліматичним фактором та використанням землі як основного засобу виробництва. Наявність ряду невирішених проблем не дозволяють більшості сільськогосподарським підприємствам підтримувати високий рівень економічної безпеки. Її дотримання дасть змогу захистити сільськогосподарські підприємства від дії деструктивних впливів, створити сприятливі умови для їх ефективного функціонування та розвитку.

Аналіз останніх досліджень. У науковій літературі проблемам економічної безпеки приділяється недостатньо уваги, чим і пояснюється незначна кількість наукових праць. Серед останніх досліджень варто відзначити роботи таких дослідників: О. Арєф'єва, Т. Васильців, М. Єрмошенко, С. Ільяшенко, Г. Козаченко, О. Ляшенко, Є. Олейникова, В. Пономарьов, А. Турило, В. Шликов та ін. Проте проблеми формування та зміцнення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств потребують більш детального вивчення, що обумовило доцільність проведення дослідження.

Мета, об'єкт та методика дослідження. Мета роботи – на основі ідентифікації сучасного рівня економічної безпеки сільськогосподарських підприємств розробити практичні рекомендації щодо її формування та зміцнення. Об'єктом дослідження є процес формування економічної безпеки сільськогосподарських підприємств.

При написанні статті було застосовано метод теоретичного узагальнення, статистико-економічний метод, зокрема його прийоми порівняння, індексний, групування, табличний і графічний методи тощо.

Результати дослідження. Економічна безпека сільськогосподарських підприємств характеризується стійкістю до внутрішніх та зовнішніх загроз, здатністю забезпечити реалізацію власних економічних інтересів, ефективно функціонувати та розвиватися в умовах конкуренції та господарського ризику. З іншої сторони, економічна безпека відображає можливість підприємства організовувати свою діяльність з мінімальними втратами на основі комплексної оцінки його діяльності та своєчасного виявлення різних негативних чинників впливу на нього.

Для визначення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств Житомирської області зроблено аналіз 67 підприємств різних організаційно-правових форм. Оцінку пропонується здійснювати за допомогою 4-х рівнів: критичний, низький, середній, високий. Високий рівень $0,76 \leq \text{Кеб} \leq 1$ показує, що економічна діяльність підприємства добре розвивається за кожною складовою і дозволяє за допомогою відповідних ресурсів ефективно розвивати наявний потенціал підприємства. Середній рівень $0,51 \leq \text{Кеб} < 0,75$ вказує на те, що відповідний критерій оцінки знаходиться в межах норми. Низький рівень $0,26 \leq \text{Кеб} < 0,50$ свідчить про те, що економічна діяльність підприємств незадовільна і спостерігається чітка тенденція до погіршення. Критичний рівень $0,00 \leq \text{Кеб} < 0,25$ – самий небезпечний для підприємства, він означає, що діяльність підприємства збиткова і близька до кризи.

Згідно з результатами кількісної оцінки економічної безпеки сільськогосподарських підприємств Житомирської області визначено, що 1 % господарств регіону в середньому за 2006–2010 рр. мають кризовий рівень економічної безпеки. Підприємства з низьким та середнім рівнем безпеки складають 42 та 52 % відповідно. Високим рівнем економічної безпеки характеризується діяльність 5 % підприємств.

Водночас, на основі кластерного аналізу встановлено, що найвищий ступінь впливу на рівень економічної безпеки підприємств має фінансова, кадрова та ресурсно-технічна складова, що обумовлює доцільність активізації заходів фінансового та ресурсного спрямування в межах формування та зміцнення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств.

З метою швидкого доступу до оперативної інформації та зниження трудомісткості роботи працівників розроблено та апробовано комп'ютерну програму, відповідно до авторської методики. Дана програма дозволяє оцінити рівень складових економічної безпеки, визначити їх вплив на загальний рівень та відслідкувати динаміку коефіцієнта економічної безпеки. Такий моніторинг дає підстави визначити стратегічні орієнтири діяльності сільськогосподарського підприємства (рис. 1).

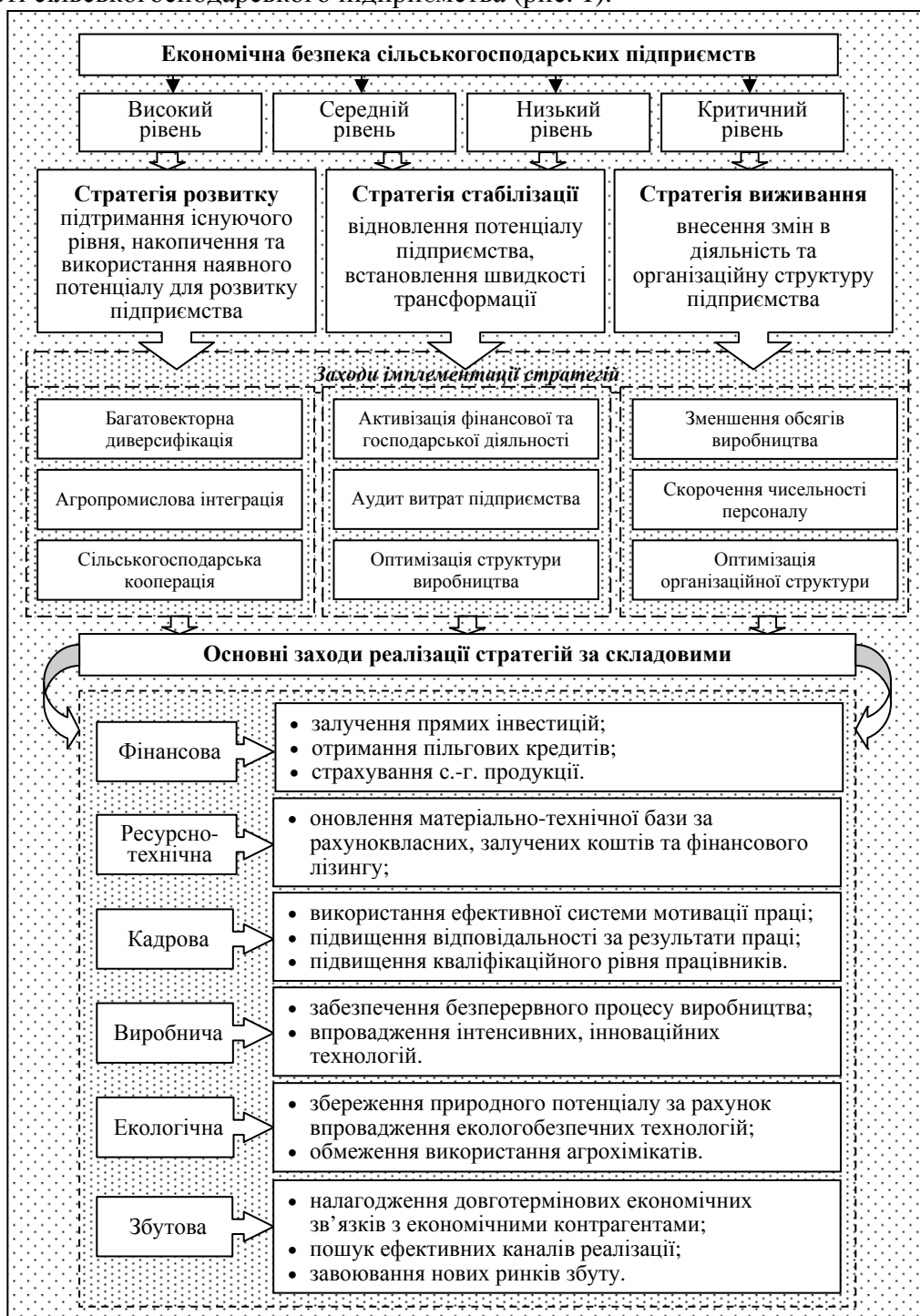

Рис. 1. Стратегічні напрями формування економічної безпеки сільськогосподарських підприємств

Обирати певний напрям пропонується в залежності від поточного рівня економічної безпеки. Для підприємств, що мають високий рівень безпеки рекомендовано застосовувати стратегію розвитку, що передбачає підтримання існуючого рівня безпеки та максимальне використання наявного потенціалу у майбутньому. Підприємства середнього та низького рівня безпеки потребують його підвищення, тому їм доцільно застосовувати стратегію стабілізації. Вона передбачає управління безпекою та відновлення потенціалу підприємства шляхом активізації фінансової та господарської діяльності, оптимізації структури виробництва та аудиту витрат підприємства. Стратегію виживання слід впроваджувати суб'єктам господарювання, які мають критичний рівень безпеки. Таким підприємствам пропонується орієнтуватися на внесення змін в їх діяльність (зменшення обсягів виробництва, скорочення чисельності працівників, їх заробітної плати та оптимізації організаційної структури підприємства).

Для реалізації зазначених стратегій пропонуються заходи по підвищення рівня економічної безпеки сільськогосподарських підприємств за її складовими. Для зміцнення фінансової безпеки підприємств пропонується залучати зовнішні інвестиції та кредитні ресурси. Можливість їх отримання є низькою, особливо для дрібних та середніх товаровиробників. Вирішення цієї проблеми можливе шляхом об'єднання підприємств на кооперативних засадах, що підвищить рівень їх інвестиційної привабливості та кредитоспроможності, оскільки ризик неповернення вкладених коштів знижується. Основні проблеми залучення кредитних ресурсів також можна подолати у межах кредитних кооперативів та спілок, оскільки вони надають можливість їх отримання за нижчими відсотковими ставками та на вигідніших умовах порівняно з фінансово-кредитними установами. Дієвим способом підвищення рівня ресурсно-технічної безпеки сільськогосподарських підприємств є згадуваний вище фінансовий лізинг як один із способів довгострокового кредитування. Його використання дає змогу оновити основні фонди та уникнути основних проблем залучення кредитних ресурсів. Зміцнення виробничої безпеки можливе за рахунок вдосконалення процесу виробництва та впровадження ресурсозберігаючих технологій, що дозволить знизити затрати на виготовлення продукції. Розробка заходів щодо збереження природного потенціалу підприємств передбачає впровадження екологобезпечних технологій, що забезпечить підвищення родючості земель, раціональне їх використання та позитивний вплив на довкілля. Обмежене використання агрохімікатів та застосування органічних добрив вирішить проблему виготовлення високоякісної продукції, яка стане конкурентоспроможною як на внутрішньому, так і на світових ринках, що особливо актуальне у мовах погіршення соціально-демографічної ситуації в країні та поглиблення світової продовольчої кризи.

Висновки. На основі ідентифікації сучасного рівня економічної безпеки сільськогосподарських підприємств Житомирської області визначено стратегічні орієнтири їх діяльності. Рекомендовано застосовувати стратегію розвитку, стабілізації та виживання. Для реалізації зазначених стратегій пропонуються заходи щодо підвищення рівня економічної безпеки сільськогосподарських підприємств за її складовими, зокрема залучення зовнішніх інвестицій та кредитних ресурсів, фінансовий лізинг, впровадження ресурсозберігаючих та екологобезпечних технологій, обмежене використання агрохімікатів, пошук ефективних каналів реалізації тощо.

Використані джерела інформації

1. Ильяшенко С. Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к ее оценке / С. Н. Ильяшенко // Актуальные проблемы экономики. – 2003. – № 3. – С. 12–19.
2. Камлик М. І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект: навч. посіб. / М.І. Камлик. – К.: Атіка, 2005. – 240 с.